

УДК 792.8.001.76:336.6:7

Т. Л. Повалій

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СУТНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

У статті надаються сутнісні характеристики поняття «модернізація»; конкретизується термін «хореографічна освіта»; визначаються напрями її модернізації в Польщі та Україні з метою оновлення нормативно-правового забезпечення, змісту та структури хореографічної освіти й оптимізації переліку спеціальностей, за якими відбувається фахова підготовка.

Ключові слова: хореографічна освіта в Польщі та Україні, напрями модернізації.

Постановка проблеми. Наприкінці минулого століття в більшості країн Європейського Союзу формується нова концепція розвитку освіти, провідною метою якої стає покращання її якості, а засобами реалізації – модернізація та конкуренція. Ідея підвищення статусу мистецької освіти, зокрема хореографічної, знаходиться в центрі уваги Міжнародної асоціації експертів та практиків із питань зв'язків освіти й мистецтва, створеної при ЮНЕСКО. У цьому контексті чи не найбільш гострою стає проблема розв'язання суперечності між об'єктивною потребою у всебічному аналізі зарубіжного досвіду модернізації хореографічної освіти та недостатнім рівнем його вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогіці.

Аналіз актуальних досліджень. Окремі аспекти проблеми модернізації розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних учених В. Андрущенко, У. Бека, Н. Дворнікової, Н. Долгової, Е. Дюркгейма, В. Мура, Г. Ніколаї, Г. Поберезської, Ю. Соколович-Алтуніної, Ф. Тенісу, П. Штомпки та ін. Наукове обґрунтування та тлумачення низки теоретичних і методичних проблем щодо розвитку й функціонування хореографії в Україні здійснили дослідники хореографічного мистецтва А. Гуменюк, К. Василенко, Т. Ткаченко та ін. Науковці (Є. Зайцев, С. Зубатов та ін.) доводять, що залучення студентів-хореографів до народних надбань і традицій знаходить своє відображення в шедеврах хореографічної творчості. Питання підготовки професійної хореографічної

освіти та вчителів хореографії знайшли відображення в дослідженнях О. Бойко, О. Бурлі, Н. Горбатової, О. Жирова, С. Забрєдовського, Т. Саєнко, О. Таранцевої. Проблемам хореографічної підготовки фахівців присвятили свої дисертації сучасні науковці Л. Андросчук, Т. Благова, О. Реброва, Ю. Ростовська, Т. Сердюк.

Мета статті – висвітлення сутності модернізації хореографічної освіти в Польщі та Україні, що конкретизовано в таких завданнях: з'ясувати сутнісні характеристики понять «модернізація» та «модернізація освіти»; конкретизувати термін «хореографічна освіта»; визначити напрями модернізації хореографічної освіти в Польщі та Україні.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі в європейському науковому просторі актуалізуються проблеми розвитку хореографічної освіти та вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців-танцівників. Модернізаційні процеси в хореографічній галузі, що відбуваються останніми роками в Польщі та Україні, здійснюються за такими основними стратегіями: збереження національних танцювальних традицій, розвиток сучасної хореографії, дослідження хореографії в контексті мистецької та педагогічної освіти. Оскільки стаття, передусім, обмежується висвітленням сутності модернізації хореографічної освіти, ми звертатимемося до уточнення поняттєво-термінологічного апарату дослідження.

Модернізаційна парадигма була сформульована в середині ХХ століття в умовах розпаду європейських колоніальних імперій і появи великої кількості «молодих націй» в Азії, Африці та Латинській Америці. Перед останніми постала проблема вибору шляхів подальшого розвитку. Власне програма модернізації (прискорення переходу від традиційного до сучасного) була запропонована вченими й політиками США та Західної Європи країнам Третього світу в якості альтернативи комуністичної орієнтації. Протягом другої половини ХХ ст., у межах модернізаційної перспективи був накопичений значний теоретико-методологічний і емпіричний досвід вивчення різних аспектів, у тому числі історичних, переходу від традиційного до сучасного, індустріального суспільства. При цьому модернізаційна парадигма, що сформувалася значною мірою під впливом еволюціонізму й функціоналізму, пройшла тривалий шлях удосконалення [10, 147].

Сам термін у перекладі з англійського означає «осучаснення» та передбачає впровадження в суспільство ознак сучасності, фіксує велику кількість одночасних змін у різних сферах соціуму. Польський соціолог, професор Ягеллонського університету в Кракові П. Штомпка виділяє три значення поняття: «синонім усіх прогресивних змін, коли суспільство

рухається вперед згідно з прийнятою шкалою змін; синонім сучасності, коли йдеться про комплекс соціальних, політичних, економічних, освітніх, культурних та інтелектуальних трансформацій; зусилля слаборозвинених або відсталих суспільств, спрямовані на те, щоб наздогнати провідні, найрозвиненіші країни» [12, 170–171].

Існують різні тлумачення модернізації. Так, у «Академічному тлумачному словнику української мови» модернізувати означає «змінювати, вдосконалювати відповідно до сучасних вимог і смаків», «надавати минулому не властиві йому сучасні риси» [1]. Згідно з визначенням відомого англійського фахівця в галузі модернізаційних трансформацій В. Мура, модернізація «є тотальною трансформацією традиційного домодерністського суспільства в таку соціальну організацію, яка характерна для «просунутих», економічно процвітаючих і в політичному плані відносно стабільних націй Заходу» [3]. Німецький соціолог У. Бек, зазначає: «Як модернізація розчинила структуру феодального суспільства в XIX столітті та запровадила індустріальне суспільство, так і сьогодні модернізація розчиняє індустріальне суспільство, і інша сучасність приходить йому на зміну» [13, 10].

У той же час, М. Михальченко тлумачить модернізацію як: «синонім усіх процесів удосконалення суспільств». Вона розглядається ним як творчо-перетворювальна функція розвитку, що є необхідною умовою соціального існування. За припинення модернізації суспільство занепадає та зникає [9]. Порівняння процесів модернізації Польщі та України здійснив Г. Зеленько [7].

Суперечки щодо модернізації тривають і донині, але більшість учених одноголосні в думці про те, що визначна роль в «осучасненні» суспільства належить закладам освіти. Так, модернізація освіти означає відповідність освітнього процесу певним вимогам сьогодення та майбутнього.

Учена Н. Дворнікова розглядає поняття «модернізація освіти» як динамічний і системний процес, зумовлений потребою в радикальних позитивних змінах під впливом суспільно-економічних і політичних чинників, що проявляються в різних галузях суспільного життя [5]. За визначенням української компаративістки Ю. Соколович-Алтуніної, поняття «модернізація вищої освіти» – це нелінійний процес трансформації цієї системи, що полягає в підвищенні її ефективності через збільшення адаптивної складності структури й функціональну диференціацію змісту підготовки [11].

Українські освітяни подолали шлях, відведений на розвиток вітчизняної освіти. За цей час розпочато помітні структурні зміни, підготовлено основні програмні документи, використано низку заходів, спрямованих на оновлення освітньої галузі. Успішність наступних трансформацій залежить від того, наскільки усвідомленим, системним і послідовним є обраний шлях на модернізацію, якою мірою під час формулювання освітньої стратегії враховуються сучасні реалії соціально-економічного розвитку суспільства, іноземний досвід і підходи до осучаснення освіти [2, 6]. Таким чином, завдання модернізації освіти – забезпечення її сучасної якості, побудова ефективної освітньої системи з дієвою економікою та управлінням, яка відповідає запитам сучасного життя й потребам розвитку країни, повернутої обличчям, а не спиною до інтересів особистості, суспільства, держави [8].

Ключовим поняттям у назві нашого дослідження є термін *хореографічна освіта*, складові якого потрібно розглянути детальніше. Не дивлячись на широке використання в науковій і популярній літературі поняття «освіта», воно потребує визначення й уточнення.

В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка освіта виділяється як «духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини». Автор відрізняє загальну, а також спеціальну освіту, яка «озброює людину знаннями, уміннями й навичками, необхідними для працівника певної галузі» [4, 242].

Загальний сенс категорії освіта має своє специфічне наповнення в хореографічному мистецтві. Поняття хореографія (від грец. танцюю) охоплює різні види танцювального мистецтва, де художній образ створюється за допомогою умовних виразних рухів. Багато хто вважає, що хореографія – це танець, або хореографія – це балет, але, на думку Р. Захарова, поняття «хореографія» набагато ширше. У нього входять не тільки самі по собі танці, народні та побутові, класичний балет. Само слово «хореографія» грецького походження, буквально воно означає «писати танець». Але пізніше цим словом стали називати все, що відноситься до мистецтва танцю. У цьому сенсі вживають це слово більшість сучасних діячів танцю. Хореографія – культурний феномен, який сприяє глибокому усвідомленню своєрідності кожної нації; мистецтво створення та сценічної постановки танцю; первісне значення – мистецтво

запису танцю балетмейстером. Специфіка хореографії полягає в тому, що думки, почуття, переживання людини вона передає без допомоги мови, засобами руху й міміки [6, 7–8].

Сьогодні до розуміння сутності хореографічної освіти в її багатофункціональній цілісності прийшли далеко не всі фахівці у сфері культури, охорони здоров'я та інших соціальних інститутів. Більше того, поняття «хореографічна освіта» (ХО) у широкому розумінні було витиснуто його близькими, але обмеженими за змістом визначеннями – «ритміка», «логоритміка», «хореографія», «психогімнастика» тощо. Поняття «хореографічна освіта» тлумачиться нами як галузь мистецької освіти, що реалізується в системі позашкільних, дошкільних, шкільних, спеціальних середніх і вищих навчальних закладів із метою формування в особистості широкого спектру фахових знань, умінь та навичок у сфері хореографії.

Головна мета хореографічної освіти полягає у формуванні різножанрових потреб дітей, у підготовці такого професіонала, який відчуває й усвідомлює духовну цінність мистецтва в усьому його розмаїтті. Вона має комплексну структуру, будується на основі взаємодії різних видів хореографічної діяльності за умов глибокого й ефективного поєднання інформаційної та творчої функцій навчання.

Питання підготовки фахівців хореографії вивчають педагоги, мистецтвознавці, керівники колективів художньої самодіяльності. Невід'ємною ланкою зазначеної проблеми стає модернізація хореографічної освіти. Для успішного вирішення цього фундаментального завдання важливим є вивчення історичного хореографічно-педагогічного досвіду. Це дає змогу досягнути найцінніші теоретичні та практичні здобутки.

На основі виокремлення сутнісних характеристик модернізації й уточнення змістового навантаження цього поняття, визначено напрями модернізації хореографічної освіти: оновлення нормативно-правового забезпечення, змісту та структури хореографічної освіти й оптимізація переліку спеціальностей, за якими відбувається фахова підготовка. Оновлення нормативно-правових, структурних і змістових аспектів стає важливою ланкою модернізації хореографічної освіти в Європі.

Підготовка фахівців хореографії в Польщі здійснюється в позашкільних (школи мистецтв, хореографічні школи, палаци культури, будинки культури, танцювальні студії, танцювальні центри, танцювальні клуби, ансамблі танцю, хореографічні гуртки, курси танцю, осередок танцю), дошкільних (центри розвитку дитини, дитячі садки), спеціальних середніх (балетні школи) та вищих (вищі школи, студіуми, академії,

університет) навчальних закладах шляхом комплексного вивчення спецдисциплін і предметів загальноосвітнього блоку з урахуванням специфіки соціокультурної діяльності. Реагуючи на запити ринку праці, польські хореографічні навчальні заклади прилаштовуються до нових умов шляхом створення додаткових структурних підрозділів, упровадження інноваційних спеціальностей і спеціалізацій, оновлення програм підготовки майбутніх фахівців. Нині хореографічна освіта в навчальних закладах Польщі викладається за такими спеціальностями: актор театру танцю, балетна педагогіка, артист музичних сцен, хореограф, педагогіка танцю, танцівник, товариський танець, сучасний танець та хореотерапія.

Навчальні плани підготовки хореографів у Польщі передбачають вивчення таких циклів: загальноосвітні дисципліни, теоретичні дисципліни, професійні дисципліни, факультативні дисципліни, дипломні модулі, професійна практика. Однією зі стратегій залучення іноземних студентів до навчання в польських мистецьких навчальних закладах є інтернаціоналізація змісту освіти, зокрема включення до навчальних планів і програм предметів, що містять інтеркультурний компонент, запровадження англійських курсів.

У змісті підготовки майбутнього хореографа в Польщі важливе місце посідає комплекс предметів, що дозволяє опанувати техніку виконання й методику викладання танців різних країн. Основними серед профільних дисциплін є: теорія та методика викладання польського національного танцю, бального танцю, історико-побутового танцю, характерного танцю та народно-сценічного танцю. Чимало є також теоретичних предметів, які дають можливість познайомитися з національними особливостями та здобутками світових культур: антропологія танцю, історія танцю й балету, композиція танцю, психологія танцю, педагогіка танцю, естетика танцю та ін.

У загальному вигляді зміст хореографічної освіти в навчальних закладах Польщі подібний, але до стандартного переліку хореографічних дисциплін кожен виш вносить індивідуальні пропозиції, зокрема Академія гуманістично-економічна в Лодзі розглядає курси «Постановка і режисура», «Принципи гриму», «Танцювальні проекти»; «Філософія танцю», «Польський танцювальний фольклор» та «Гігієна роботи актора-танцівника» викладаються в Державній вищій театральній школі імені Людвіка Сольського в Кракові; курс «Анатомія і фізіологія руху», передбачений навчальним планом Музичної академії імені Карла Шимановського; «Етнічні танці», «Підстави костюмології», «Психотерапія танцем і рухом» вивчаються студентами Люблінської вищої школи суспільних наук.

Хореографічну освіту в Україні можна здобути в навчальних закладах позашкільної (школи мистецтв, хореографічні школи, палаци культури, будинки культури, танцювальні студії, танцювальні центри, танцювальні клуби, ансамблі танцю, хореографічні гуртки, курси танцю), дошкільної (центри розвитку дитини, дитячі садки), шкільної (загальноосвітні школи), спеціальної середньої (хореографічне училище, училища культури, училища культури і мистецтв) та вищої освіти (коледжі, училища, академії, інститути, педагогічні та класичні університети). Встановлено, що питання стосовно переліку типів позашкільних і дошкільних навчальних закладів відображені в Постановах кабінету міністрів України «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад» від 6 травня 2001 року й «Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад» від 12 березня 2003 року.

У процесі модернізації структури університетської освіти в Україні багато педагогічних університетів стають класичними, але спеціальність «хореографія*», де зірочка означає наявність педагогічної кваліфікації, залишається. Навчальні плани, згідно з якими реалізується підготовка фахівців хореографії в Україні, розроблені відповідно до вимог галузевого стандарту. Усі навчальні дисципліни в педагогічних університетах України розподілені на три цикли: гуманітарної та соціально-економічної підготовки (1152 год. – «Бакалавр», 180 – «спеціаліст», 180 – «магістр»), природничо-наукової підготовки (162 год. – «Бакалавр») і професійної та практичної підготовки (7326 год. – «бакалавр», 1548 – «спеціаліст», 1512 – «магістр»). Варіативна частина складається із самостійного вибору університету (540 год. – «Бакалавр», 126 – «спеціаліст», 450 – «магістр») та вільного вибору студента (162 год. – «Бакалавр», 108 – «спеціаліст», 234 – «магістр»).

Розподіл аудиторного навантаження за видами робіт відповідає нормативним вимогам і в середньому становить для бакалаврів – 30 годин на тиждень, для спеціалістів – 24 години на тиждень, для магістрів – 18 годин на тиждень. Обсяг самостійної роботи студентів за весь період навчання становить майже половину (40 %) загальної кількості годин.

Висновки.

1. Уточнення змістового навантаження поняття «модернізація» дозволяє визначити його як синонім усіх прогресивних змін, коли йдеться про комплекс освітніх, культурних, соціальних, політичних, економічних та інтелектуальних трансформацій. У цьому контексті поняття

«модернізація освіти» характеризуємо як динамічний і системний процес, що зумовлюється потребою в радикальних позитивних змінах під впливом суспільно-економічних і політичних чинників.

2. Термін «хореографічна освіта» в географічних межах Польщі та України конкретизуємо як галузь мистецької освіти, що реалізується в системі позашкільних, дошкільних, шкільних, спеціальних середніх і вищих навчальних закладів з метою формування в особистості широкого спектру фахових знань, умінь та навичок у сфері хореографії.

3. Серед напрямів модернізації хореографічної освіти в Польщі та Україні виокремлюємо два основні, а саме: оновлення нормативно-правового забезпечення, змісту та структури хореографічної освіти й оптимізація переліку спеціальностей, за якими відбувається фахова підготовка.

Зазначимо, що у статті розглянуто окремі аспекти сутності модернізації хореографічної освіти в Польщі та Україні. Результати комплексного дослідження будуть висвітлені в наших наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Вітченко А. Модернізація освіти в Україні: стратегія прориву чи його імітація? / А.Вітченко // Університет : науковий історико-філософський журнал. – 2010. – № 1. – С. 6–7.
3. Гавров С. Модернизация России: постимперский транзит : [монографія] / С. Гавров. – М. : Изд-во МГУДТ, 2010. – 269 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Дворнікова Н. С. Педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. С. Дворнікова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 21 с.
6. Захаров Р. В. Сочинение танца: Страницы педагогического опыта / Р. В. Захаров. – Москва : Искусство, 1983. – 224 с.
7. Зеленько Г. І. Україна і Польща: моделі політичної модернізації : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Г. І. Зеленько ; НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – К., 2001. – 20 с.

8. Катеринчук О. В. Модернізація системи освіти [Електронний ресурс] / О. В. Катеринчук. – Режим доступу :

<http://intkonf.org/katerinchuk-ov-modernizatsiya-sistemi-osviti>.

9. Михальченко М. І. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы / М. І. Михальченко. – К. : Институт социологии НАНУ, 2001. – 440 с.

10. Побережников И. В. Модернизация: теоретико-методологические подходы / И. В. Побережников // Экономическая история. Обзорение ; под ред. Л. И. Бородкина. – М., 2002. – Вып. 8. – С. 146–168.

11. Соколович-Алтунина Ю. О. Модернізація вищої аграрної освіти в Польщі в умовах євроінтеграції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Юлія Олександрівна Соколович-Алтунина ; СДПУ імені А. С. Макаренка. – Суми, 2012. – 218 с.

12. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка. – М. : Аспект-Пресс, 1996. – С. 170–171.

13. Beck U. Risk Society. Toward a New Modernity / U. Beck. – London : Sage Publications, 1992. – 272 s.

РЕЗЮМЕ

Повалий Т. Л. Сущность модернизации хореографического образования в Польше и Украине.

В статье выясняются сущностные характеристики понятия «модернизация» (синоним всех прогрессивных изменений в обществе; синоним современности, когда речь идет о комплексе социальных, политических, экономических, образовательных, культурных и интеллектуальных трансформаций; усилия слаборазвитых или отсталых обществ, направленные на то, чтобы догнать ведущие, развитые страны); выясняется понятие «модернизация образования», которое характеризуем как динамичный и системный процесс, который обусловлен потребностью в радикальных положительных изменениях под влиянием общественно-экономических и политических факторов; рассматриваются составляющие термина «хореографическое образование» (образование – приобретение умений и навыков для практического применения общеобразовательных и профессиональных знаний; хореография – искусство сочинения и сценической постановки танца, первоначальное значение – искусство записи танца балетмейстером); конкретизируется термин «хореографическое

образование», определяемый нами как отрасль художественного образования, которая реализуется в системе внешкольных, дошкольных, школьных, специальных средних и высших учебных заведений с целью формирования в личности широкого спектра профессиональных знаний, умений и навыков в области хореографии; определяются направления модернизации хореографического образования в Польше и Украине (обновление нормативно-правового обеспечения, содержания и структуры хореографического образования и оптимизация перечня специальностей, по которым происходит профессиональная подготовка).

Ключевые слова: *хореографическое образование в Польше и Украине, направления модернизации.*

SUMMARY

Povalii T. The essence of modernization of choreographic education in Poland and Ukraine.

The article reveals the essential characteristics of the notion «modernization» (synonym for all advanced changes in the society; synonym for modernity, when it's a matter of the system of social, political, economical, educational, cultural and intellectual transformations; the efforts of less-developed societies to achieve the level of the leading ones). The article defines the tasks of modernization: providing the up-to-date quality, construction of an effective educational system with the efficient economy and management that satisfy the modern day's demands and development needs of the country. The components of the notion «choreographic education» are examined (choreography – the art of performing a dance as a sequence of moves, figures, steps for creating a best stage effect; education – gaining of skills and habits for applying of one's general and professional knowledge). The «choreographic education» term is concretized; it is defined as a branch of artistic education, which is implemented in the system of specialized secondary schools and colleges in order to create a wide range of professional knowledge, skills and habits in the sphere of choreography. The sectors of modernisation of choreographic education is defined (updating of the content and the structure of choreographic education, making it competitive, removing duplications and a lack of balance in professional training; updating the regulatory legal support; optimization of the list of professions, which are to be trained; certificating of educational institutions and particular high school choreographic curriculum).

Key words: *modernization, choreographic education in Poland and Ukraine, the sectors of modernization.*